

Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Обов'язковою складовою процесу виконання документа державного планування є здійснення моніторингу наслідків його виконання для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, а також для своєчасного вжиття заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення ймовірних негативних наслідків виконання документа державного планування, а в разі їх виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків, вжиття заходів для їх усунення.

Моніторинг проводиться згідно з Порядком здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2020 р. №1272). Відповідно до пункту 5 зазначеного Порядку для забезпечення систематичності та об'єктивності спостережень за змінами стану довкілля визначено:

1. Зміст заходів для здійснення моніторингу та строки їх виконання. Моніторинг фактичного впливу на довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я під час реалізації Стратегії буде здійснюватися Департаментом економічного розвитку Тернопільської обласної державної адміністрації, який визначатиме перелік індикаторів, забезпечить доступ до вихідних даних та результатів моніторингу.

Для проведення моніторингу рекомендовано здійснювати наступні заходи:

- збір та аналіз інформації про поточний стан складових довкілля, включаючи значення ключових екологічних показників, порівняння фактичного стану компонентів довкілля з минулорічними показниками – 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження (у разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів, визначених Стратегією);

- порівняння захворюваності населення з минулорічними показниками – 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження (у разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз щодо зв'язку з реалізацією заходів, передбачених Стратегією).

Здійснення таких заходів забезпечує можливість:

- виявлення наслідків виконання Стратегії для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, а саме вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (на один, три-п'ять, 10-15 років, 50-100 років відповідно), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків;

- запобігання, зменшення та компенсації негативних наслідків, зумовлених виконанням Стратегії;

- виявлення непередбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків виконання Стратегії для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Заходи, передбачені для здійснення моніторингу, враховують специфіку Стратегії, період її реалізації та необхідність здійснення моніторингу на різних стадіях виконання визначених в ній завдань. Водночас вплив на довкілля проєктів та заходів, скерованих на досягнення цілей Стратегії, виконання яких передбачає проведення стратегічної екологічної оцінки відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», будуть моніторитися окремо під час їх реалізації та після їх завершення.

2. Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників відповідно до кожного з визначених у звіті про стратегічну екологічну оцінку наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення. Моніторинг наслідків виконання Стратегії для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, базується на відстеженні певних показників (індикаторів) в розрізі компонентів довкілля (таблиці 9.1). Перелік показників (індикаторів) для здійснення моніторингу Стратегії є орієнтований (невичерпний) і, за потреби, може бути змінений (зменшений або доповнений).

Таблиця 9.4. Рекомендовані показники (індикатори) моніторингу наслідків виконання Стратегії розвитку Тернопільської області на 2021-2027 роки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення

Компоненти довкілля	Індикатори	Одиниця вимірювання	Значення у 2021 р.	Цільові значення у 2027 р.
Атмосферне повітря	- викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення	тис. т	8,3	Тенденція до зменшення
	- викиди забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення	тис. т	31,1	Тенденція до зменшення
	- викиди діоксиду вуглецю стаціонарними джерелами забруднення	млн. т	0,4	Тенденція до зменшення
	- обсяг викидів в розрахунку на 1 особу	кг на 1 особу	38,4	Тенденція до зменшення
Водні ресурси	- обсяг скидів забруднених (забруднених без очистки та недостатньо очищених) стічних вод у водні об'єкти	млн м ³	2,0	Тенденція до зменшення
	- частка скидів забруднених (забруднених без очистки та недостатньо очищених) стічних вод у водні об'єкти у загальному обсязі скидів	%	6,5	Тенденція до зменшення
	- потужність очисних споруд	млн м ³	397	Тенденція до збільшення
Земельні ресурси	- площа еродованих земель	тис. га	215,5	Тенденція до зменшення
	- частка площі сільськогосподарських угідь екстенсивного використання (сіножатей, пасовищ), у загальній площі території регіону	%	12,3	Тенденція до збільшення
	- лісистість території регіону	%	15	Тенденція до збільшення
Території природоохоронним статусом, об'єкти Смарагдової мережі*	- частка територій та об'єктів природно-заповідного фонду у відношенні до площі регіону («показник заповідності»)	%	8,95	Тенденція до зростання
	- площа природно-заповідного фонду	тис. га	123,84	Тенденція до зростання
	- кількість об'єктів на території регіону, включених до Смарагдової мережі	одиниць	10	Тенденція до зростання
	- площа об'єктів на території регіону, включена до Смарагдової мережі	тис. га	76,8	Тенденція до зростання
Рекреаційні зони та культурна спадщина	- кількість пам'яток, на яких проведені ремонтно-реставраційні роботи	одиниць	н/а	Тенденція до зростання
Відходи	- обсяг утворених відходів	тис. т	279,9	Тенденція до зменшення
	- обсяг утилізованих відходів	тис. т	67,4	Тенденція до збільшення
	- утворення відходів у розрахунку на одну особу	кг на 1 особу	270,5	Тенденція до зменшення
	- техногенне навантаження відходами на територію регіону	т на км ²	25,6	Тенденція до зменшення
Здоров'я населення	- чисельність населення регіону	млн осіб	1021,7**	Тенденція до збільшення
	- природний приріст, скорочення (мінус) населення	осіб на 1000 наявного населення	-8,1**	Тенденція до зростання природного

Компоненти довілля	Індикатори	Одиниця вимірювання	Значення у 2021 р.	Цільові значення у 2027 р.
				приросту населення
	- коефіцієнт народжуваності	осіб на 1000 наявного населення	5,8**	Тенденція до збільшення
	- кількість хворих з уперше в житті встановленим діагнозом ВІЛ	осіб	70	Тенденція до зменшення
	- кількість хворих з уперше в житті встановленим діагнозом активного туберкульозу	осіб	193	Тенденція до зменшення
	- відсоток населення регіону, які подали декларації про вибір лікаря первинної медичної допомоги, в загальній чисельності населення регіону	%	88,14*	Тенденція до збільшення
	- забезпеченість населення регіону лікарями всіх спеціальностей	лікарів на 10 тис. наявного населення	47,4	Тенденція до збільшення

* дані за 2024 р.

** дані за 2022 р.

За результатами щорічного моніторингу кількість індикаторів може бути розширена шляхом включення до моніторингу додаткових показників відповідно до умов реалізації Стратегії.

Рекомендовано включити показники (індикатори) моніторингу наслідків виконання Стратегії для довілля, у тому числі для здоров'я населення, до загального переліку показників (індикаторів) моніторингу процесу реалізації цілей та завдань Стратегії.

Здійснення моніторингу впливів виконання Стратегії на довілля, у тому числі на здоров'я населення, за визначеними показниками з веденням щорічної звітності дозволить своєчасно виявляти недоліки і порушення, що негативно впливають на складові довілля та здоров'я населення, і обґрунтувати необхідні заходи щодо їх усунення.

3. Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування для довілля, у тому числі для здоров'я населення. Оцінка ймовірних наслідків для довілля під час реалізації Стратегії вказує на те, що загалом її реалізація повинна позитивно вплинути на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, земельні ресурси, біорізноманіття, збереження об'єктів природно заповідного фонду, Смарагдової мережі, об'єкти культурної спадщини, систему управління відходами, а також здоров'я населення та інфраструктуру забезпечення його життєдіяльності.

Водночас під час виконання Стратегії, в результаті моніторингу реалізації передбачених в ній цілей, можуть бути виявлені впливи на довілля, у тому числі на здоров'я населення, які мають прямі наслідки на стан довілля, умови життєдіяльності та здоров'я населення. У такому випадку перелік індикаторів для моніторингу наслідків виконання Стратегії для довілля, в т. ч. здоров'я населення, буде доповнено відповідними індикаторами, які дозволять об'єктивно оцінити та відстежити зміни.

4. Методи визначення кожного із показників, які дають змогу швидко та без надлишкових витрат їх вимірювати. Під час реалізації Стратегії будуть відстежуватись екологічні загрози для довілля шляхом спостережень та збору наявних статистичних та звітних даних про стан довілля, про наслідки для довілля та здоров'я населення, які виникли за результатом реалізації передбачених у Стратегії цілей та завдань. Отримані показники будуть проаналізовані та об'єктивно оцінені шляхом порівняння наявних значень з вихідними значеннями, з нормативними значеннями (встановленими нормативно-правовими актами) та/або з цільовими значеннями (визначеними у Звіті про стратегічну екологічну оцінку проєкту Стратегії розвитку Тернопільської області на 2021-2027 роки).

5. Періодичність вимірювання показників, проведення їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями. Відповідно до статті 17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» моніторинг наслідків виконання документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення, оприлюднюється один раз на рік орган виконавчої влади, який є відповідальним за розроблення документа державного планування та здійснює загальне керівництво і контроль за його виконанням (Департаментом економічного розвитку і торгівлі Тернопільської обласної державної адміністрації), на офіційному веб-сайті у мережі Інтернет, вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення. Відтак вимірювання показників, проведення їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями буде здійснюватися не рідше одного разу на рік.

6. Засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання документа державного планування, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку, включають:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про вплив реалізації документа державного планування на довкілля, в т. ч. здоров'я населення;
- отримання інформації, яка може бути використана для удосконалення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірка дотримання екологічних норм, встановлених відповідними органами влади;
- відстеження процесу виконання документа державного планування відповідно до ухвалених в ньому цілей та завдань, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків для довкілля, в т. ч. здоров'я населення;
- отримання інформації, яка може бути використана для удосконалення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО).

У разі виявлення систематичних відхилень від встановлених нормативів щодо складових довкілля рекомендовано здійснити аналіз захворюваності населення для виявлення негативного впливу факторів навколишнього середовища на здоров'я населення. Водночас доцільно використовувати також відповідні статистичні та звітні дані.

У разі коли під час здійснення моніторингу виявлено не передбачені звітом про стратегічну екологічну оцінку негативні наслідки реалізації Стратегії для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, замовник повинен вжити заходів для їх усунення, а також розглянути пропозиції щодо внесення змін до Стратегії для запобігання подібним негативним наслідкам у майбутньому. У разі внесення суттєвих змін до Стратегії вони підлягають стратегічній екологічній оцінці.

Замовник протягом п'яти робочих днів з дня затвердження документа державного планування розміщує на своєму офіційному веб-сайті та вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки затверджений документ державного планування, рішення про його затвердження, заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, і письмово повідомляє про це орган, зазначений у статті 6 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» (центральный орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища).
